

DVESTOTRICAŤ ROKÚ SLOVÁKÚ V PIVŇICI

Podnet na písanie týchto riadkov vyplýva z môjho bádania o dejinách rodnej osady. Prieskumom historických archívov u nás a v Maďarsku vynašiel som mapy, ktoré nasvedčujú ako dostala osada pomenovanie. Zaujímalo ma, prečo sa tu hovorí, že prišli na Pivnicu a nie do Pivnice. Príčina tomu je, že územie, ktoré obývali bola kedysi pustatina s menom Pivnica (Pivnicza). O tom svedčia vynájdene staré mapy v štátnom archíve v Budapešti. Pomohol mi v tom tamojší pracovník József Berkész. Zoznámili sme sa prostredníctvom historikov slovenského pôvodu.

Územie sa spomína v dobe tureckých nájzdov. Dosvedčuje to archívna kniha: „Segedín – Sandžaku“, z roku 1560 kde je zaznamenané osídlenie Pivnice v počte asi 20 rodín Srbov. Na území chotára Pivnice aj dnes je časť chotára pomenovaná Golodobra – za čias Turkov bolo tam tiež menšie osídlenie. Jestvovala osada Santovac. Tieto osídlenia menili svoje lokality v súlade s potrebami obyvateľstva, totiž záviseli od výšky podzemných vôd. Na okraji chotára pri Savinon Sele – Torže vtedy bolo osídlenie Taráň – Tarányi.

V spomenutej knihe v časti Bácskai náhije – Bácská nahia je zoznam obyvateľov Pivnice, ktorú niekedy zapisovali aj CSIP alebo CSEP falu. Tak je napísané na mapách, ktoré vypracoval Janos Lipski, teda Ján Lipský s poznámkou „to je Pivnica, ktorá leží v okolí Báču smer KEK. V prílohe je výňatok z knihy a zoznam osídlencov v originálnom zápise. Spomeniem tu dane občanov, ktoré im vyrúbala štátna správa. Výnos je vyčíslovaný na 6850 – ale sa neuvádza v ktorej mene sa to platilo. Je to súhrn týchto častí:

Čísla domu – asi domové	900	desatina od pšenice 250 kg	3500
miešané, desatina 110 kg	850	desatina na drevo a seno	900
desatina na úle	66	desatina na kapustu a konope	50
desatina na cibuľu a cesnak	8	desatina na šošovicu	9
bostan – záhradný	36	na ovce	176
na ošípané	90	na snúbenicu alebo nevestu	45

na súdne a eventuálne pokuty 190

Ďakujem za odbornú pomoc v prekladaní textu Adamovi Jonášovi z Bieleho Blata.

Severo-západne od osady osídlenie časť pustatiny bolo „Golo szelište“ – asi tam, kde je teraz časť chotára – pozemkov pod menom „dedinská“. V spomenutej knihe sú napočítané mnohé osídlenia a pustatiny, vtedy obývané Srbmi a teraz aj Slovákmí: Bajša (KisBajsa – 16 rodín srbských), Nagy Bajsa, Selenča - Szelencse falu – 28 rodín Srbov, Irmova falu (6 r.), časť chotára Petrovca, Szilbás falu 20rodín, Kyszáč, Dragovo (časť chotára), Petrofcse falu, 25 rodín, Kulpin – KisKulpin 13 rodín, Glozsán falu, 26 rodín. Tiež pustatiny KisBács, Kisszelencse atď.

V roku 1650 sa na území týchto lokalít spomína pustatina Pivnicza, aj Pivnjica vo vlastníctve Jánoša Žolnaja – Gombkoto (János Zsolnai – Gombkoto). Osídlenie Pivnica mala viacero pomenovaní istého významu: Pihnica, Pivalica, Bibenitz atď.

Týmito údajmi o našej osade chcem iba dokázať, že nie je pravdivé vysvetlenie, že osada je pomenovaná podľa toho, že domy boli stavané ako pivničné, totiž výkopom zemi až po okienka, cez ktoré sa v noci videlo trblietanie svetiel. Niektorí autori vysvetľujú, že pomenovanie je prebrané zo srbčiny, atď.

Znamená to, že osada dostala pomenovanie po pozemku – pustatiny na ktorej je zastavaná. Najsprávnejší je názov v slovenčine PIVNICA. V srbčine sa používa v množine PIVNICE čo tiež neobstojí, lebo je len jedna osada na tejto lokalite, ale tak je to úradne registrované už načiatku 20. storočia. Je pravda, že sa v starých matrikách spomína aj pomenovanie Neo Pivnicz, ale to už nesúvisí s pravdou pre osadu, lebo aj príchodom Slovákov na toto územie nenastali dve osady. Slovákom bolo pridelené územie tesne pri domoch Srbov, alebo pri ich záhradách. Až po druhej Svetovej vojne bola zastavaná osada západne od jestvujúcej, neskoršie nazvaná Nová Pivnica. Spomína sa iba v hovorovej reči na priblíženie tamojších obyvateľov k svojim rodákom v osade.

Mapa z roku 1764 v okolí Pivnice (Pivnicza) zaznamenáva aj tieto toponimá: dedinu Parabut (Parapút – teraz Ratkovo), Goladobra (teraz územie v chotároch osád: Selenča, Parag, Ratkovo a Pivnica), južne od Pivnice Radojeviť (Radojevity), severo západne od Pivnice Szantovo, vtedy malá osada so srbským obyvateľstvom, na severe Petao, teraz Pékla (medzi osadami: Laliť a Torža – Savino selo. Východne je Tarány (Taráň), smerom do Kúly Sz. Peter (Svätý Peter).

Po príchode Slovákov v roku 1790 na Pivnicu dejinami osady sa počali zaoberať aj slovenský historici. Najviac Jozef Maliak, ktorý bol i pivnickým zaťom, jeho druhá manželka bola rodom z Pivnice. V Pivnici pobudol viackrát a ubytovaný bol u Jána Speváka, dom pri kostole. On konštatoval, že osada dostala pomenovanie podľa zemnice – pivníc, lebo domy boli väčšinou až po okienka v zemi, k vôli zadržania teploty v zime a chladu v lete. V nočných hodinách sa cez okienka trblietalo svetlo kahancov – lúčov čo znázorňovalo žmurkanie očami.

Do teraz sa nikto nepokúsil vyvrátiť takéto tvrdenie o pomenovaní osady. Pustatina dostala pomenovanie omnoho skorej ako bola osídlená. Po druhé, územie na ktorom nastala bolo prevažne močaristé, čo vidno na mape osady z roku 1771/73 že domy boli stavané na malých vyvýšeninách – briežkoch, ktoré tiahli prevažne v smere východ-západ. To znamená, že nemohli byť hlbšie v zemi, ako čo sú zemníc.

Na území terajšieho pivnického chotára, juho - západne od osady asi 2.5 km je briežok veľkosti aj 20 ha. Skorej aj väčší, tú časť nazvali aj „piskara“ obsahovala hodne piesku, ktorý občania používali na stavbu domov. Na svahoch boli vinohrady, teraz známa ako srbské vinohrady. Údajne tam bolo aj prvé osídlenie Srbov po roku 1715 čo sa nezhoduje s tvrdením historika Samuela Borovského, ktorý označil miesto osady asi 4 km západne na ceste do Parapútu. Tam boli nájdené predmety z domácnosti a hroby pochovaných. Sú predpoklady, že prvé osídlenie Srbov po roku 1690 bolo na úbočí tzv. „piskari“, ale nie sú podložené dokumentami.

Spomenutý briežok je druhý najvyšší bod v chotári. Je na smernici od Sriemskej Mitrovice (Sirmium) na podobné vyvýšeniny až po Rumunsko. Údajne v tom smere sa pohybovali hliadky Rimanov, keď panovali na tomto území. Mali oni zástavku na pivnickej piskare? Táborovali a oddychovali, mali tam vykopané pivnice a v nich si popíjali vínečko? Toto sú odhady, reálne, ale ešte nedokázané. Podarí sa to niekomu v budúcnosti? Táto myšlienka ma trápi už niekoľko rokov.

Prechádzal som sa dedinou a pozoroval zástavby domov práve na vyšších častiach pozemkov, takže doliny, alebo nižšie územia zostali v humnách – čiže záhradách. Najväčšia dolina je aj pomenovaná: hovorí sa na doline, je to popri terajšej cesty do Ratkova. Jej počiatok je od st. č.d. 477 (teraz M. Tita 39) a končí v lesíku alebo pri terajšom jazere. Údolie od tzv. Brňovej jamy vedie priekopou až po východný kraj dediny, severne od pravoslávneho cintorína a ďalej chotárom a napája sa na priekopu, ktorá je hranicou s chotárom susedného Despotova. Ďalšie väčšie údolie má počiatok pred domom kedysi Štefana Pintíra – Lepórisa, prechádza cez celú dedinu „humnami“ medzi ulicami Štefániková a G. Vijesta, totiž „Kurtašoru“. Pobočkou je aj smer v ul. G. Vijesta, severná časť smerom na východ. Druhé údolie nadväzuje na Mostongu (pri meste Báč) a prechádza cez celý chotár, cez Brňovú jamu, záhrady smerom na východ, južne pravoslávneho kostola do tzv. Micinej jamy a pokračuje chotárom až po chotár susedného Despotova, kde sa vlieva do väčšej priekopy smerom do Jegričky, pobočky kanálu Dunaj-Tisa pri Savinom Sele.

Vyznačené sú domy, tiež kostol a ulice, ktoré víтали príchod Slovákov v roku 1790. Je to mapa z rokov 1781/83.

Príchodom prvých slovenských rodín osada sa začala rozrastať. Novo osadlíkom bolo určené stavenie domov na severnej časti. Zaznamenal to kronikár v rodine Mirkovičovej takto: Vetar duva – ée ich oduva – vietor fúka – tak ich odfúka. To sa ale nestalo. Pustili pevné , hlboké korene a stavali si domce na terajších uliciach Hviezdoslavová, Jánošíková, Čmelíková potom Masáryková, tiež ulicou severne od kostola, v terajšej G. Vijesta, vo východnej časti Štefánikovej atď. Pozemok pre kostol a cirkevné miestnosti potom cintorín boli vymerané a pridelené cirkevnej správe na spravovanie.

Žiaľ, zo sľúbených 60 sesíí pozemkov im zememerač Alexander Dulický nameral polovicu. Tak mu nariadili vrchnosti. Boli to pozemky na obrábanie. Pozemky pre stavbu rodinných domov boli šírky, teraz sa tomu hovorí „celí plac“ totiž 16 siah čiže viacej ako 30 metrov. Po rokoch neskoršie boli tam dobudované nové rodinné domy pre potomkov.

Najväčší rozvoj Pivnica dosiahla v 20 storočí. O tom som už písal v niekoľkých príspevkoch. Terajšie storočie už na samom počiatku poznačuje úpadok v hospodárstve a v počte obyvateľov. Prvé významné jubileum slovenská evanjelická cirkev a.v. vyznania zaznamenala v roku 1976. Bolo to 150 výročie dokončenia stavby kostola. Organizáciu mal na starosti vtedajší farár Gustav Vladimír Babylon. Mal som tú česť, že som s priateľom Jánom Čobrdom-Blitzom robili zvukára a prenos zvuku do zborovej sieni, lebo kostol bol preplnený a veľa veriacich sledovalo náš prenos v sieni.

Nasledovné bolo zaznamenanie 200 r. príchodu Slovákov do Pivnice v roku 1990 v osemnástu nedeľu po Svätej Trojici. V programe boli priliehavé kázne v prednese Mgr. Štefana Valáška ev. farára, rodáka z Pivnice, príhovor biskupa našej cirkvi dr. Juraja Berédiho, ktorý odhalil pamätnú dosku – zoznam tu účinkujúcich kňazov. V osobitnej časti sa prihovorili: dr. Sámuel Čelovský – historik na tému príchodu a života Slovákov v Pivnici a dr. Daniel Dudok hovoril o nárečí pivničanov. Organizátorom tohto podujatí bol vtedajší farár Martin Slamaj. V realizácii prvého a zvlášť druhého jubilea účinkoval aj autor týchto riadkov.

Tento príspevok kladiem do vena pivnickým Slovákom na spomínanie a zaznamenanie nových jubileí. Občania Pivnice Slováci a Srbi mali by určiť spoločný deň zaznamenávania významných dátumov svojej osady. Deň v ktorom by spomenuli prejdenú cestu, ale aj určili kroky do budúcnosti.

Pivnica, 24. november 2019

Ján Guba v.r.

Príloha, Text z knihy Seged Sandžak - časť Bacskai náhie – Pivnice

Slov. ev. kostol v súčasnosti (foto: Filip Lašut)